

เทศน์เช้า วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๒

พระอาจารย์สงบ มนัสสนุโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เด็กมันก็มีความรู้ความเข้าใจของเขาแค่นั้น มันเป็นความไร้เดียงสา มันเป็นความสะอาดบริสุทธิ์ แต่มันแฝงไปด้วยเวรด้วยกรรม ด้วยเวรด้วยกรรมของสัตว์เ็น

ถ้าเด็กที่มันเกิดมาที่มีอำนาจวาสนา คนล้อมหน้าล้อมหลัง เด็กที่มันเกิดมานะ เขาไปทิ้งถังขยะ เด็กที่พ่อแม่ไม่พร้อมที่จะมีลูก เขาเกิดมาแล้วมันมีความทุกข์ความยากไปทั้งนั้นนะ นี่ไงอำนาจวาสนาของสัตว์โลกเ็น

เราฟังธรรมๆ เพื่อเหตุนี้เ็น โลกเขาจะถล่มทลาย โลกเขาจะมีปัญหานั้นเรื่องของโลกเขา ถ้าเรามีสติมีปัญญาของเรา เราจะสร้างคุณงามความดีของเรา

ถ้าเราสร้างคุณงามความดีของเรา เราเป็นคนศรี คนล้ำสมัย คนไม่ทันโลก โลกเขาต้องมีการแข่งขัน มีการแย่งชิง การแข่งขันการแย่งชิงมันแข่งขันแย่งชิงด้วยความเป็นธรรม แข่งขันแย่งชิงด้วยความเป็นธรรม เห็นไหม

ดูสิ เวลานั้นก็ฟ้า เวลานั้นแข่งขันกันด้วยความขาวสะอาด นั่นก็เป็นคะแนนนะ เวลาแข่งขันเสมอกันแล้ว เขาเอาผู้ที่ขาวสะอาดบริสุทธิ์เป็นผู้ที่ชนะ นี่พูดถึงทางโลกเขายังเปรียบเทียบได้เลย

แล้วเราละ เราเป็นเจ้าของชีวิต ชีวิตนี้เป็นของเรา เราเกิดมาด้วยเวรด้วยกรรม เพราะเรามีเวรมีกรรมเราถึงได้มาเกิด พอเกิดขึ้นมาแล้ว เกิดมาเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา ถ้าเกิดมานะ เกิดมาเป็นมนุษย์แต่ไม่มีโอกาสได้พบพระพุทธศาสนา

เราถูกต้องอยู่ มีพระฝรั่งมาบวชแล้วมาอยู่ด้วยกันมากมายมหาศาล เขาบอกเลยว่า คนไทยเหมือนนกบเผือกอบัว คนไทยเหมือนนกบเผือกอบัว

แต่เวลาเห็นกิเลสของมัน ศึกษามาแล้วศึกษามาเพื่อประพฤติปฏิบัติ ศึกษามาเป็นองค์ความรู้

ปริยัติ ปริยัติเป็นปริยัติ โลกเราที่มันมีปัญหาหันอยู่นี้เพราะมีความรู้มาก คนดีทะเลาะกัน ถ้าคนชั่ว เวลาที่ศึกษามา เขาต้องเอาความชอบธรรมๆ ใครถือความชอบธรรมอยู่นั้นชนะ ถ้าใครเป็นคนพาลคนนั้นแพ้ แล้วเวลาคนดีกับคนดีมันทะเลาะกัน คนดีนี่

นี่ก็เหมือนกัน ศึกษามาแล้วปากเปียกปากแฉะมีแต่โต้แย้งกัน แต่ไม่เห็นกิเลสของตนเองศึกษา ศึกษาเป็นความรู้ สาธุ ศึกษามาเพื่อประพฤติปฏิบัติ ทรงจำธรรมวินัยไว้ ทรงจำธรรมวินัยไว้ คำว่า “ทรงจำ” คือจำมาทั้งนั้นนะ แต่ถ้าเป็นจริงๆ เราจะประพฤติปฏิบัติ ถ้าประพฤติปฏิบัติ

เราเจอพวกฝรั่ง เวลาเขาไปศึกษามาจากทิเบต ศึกษามาจากในอินเดีย ในลังกา เขาพูดให้เราฟังเอง บอก ไปปรึกษาพระๆ เพราะอะไร เพราะเขาต้องการผู้ที่ชี้ทางๆ แล้วพระทางในลังกาบอกว่า ถ้าจะปฏิบัติต้องไปเมืองไทย

มาเมืองไทยแล้วค้นคว้าหาเจอใหม่ มันมีแต่จวนกระเบื้องๆ เนาะ

ถ้าเป็นจริงๆ เขาอยู่ในป่าในเขาของเขา อยู่ในป่าในเขาเพราะอะไร เพราะธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนไว้ สัปปายะ ๔ สถานที่ที่ควรแก่การงาน สถานที่ที่เป็นสัปปายะ หมู่นกเป็นสัปปายะ อาหารเป็นสัปปายะ ครูบาอาจารย์เป็นสัปปายะ สัปปายะ ๔ ที่เขาแสวงหากัน เขาแสวงหาที่เป็นสัปปายะๆ สถานที่นั้นะ

แล้วทางโลก “ถ้าแน่จริง แน่จริงก็ปฏิบัติกลางสนามหลวงสิ”

กลางสนามหลวงให้ปฏิบัติก็ได้ถ้าคนที่มีความฉลาดของเขา แต่ปฏิบัติแล้วกิเลสมันฟูขึ้นมา

สิ่งต่างๆ ปฏิบัติที่ไหนก็ได้ๆ ประพฤติปฏิบัติธรรมประจำวันๆ

การประพฤติปฏิบัติประจำวัน เพราะคนเรามันทุกข์มันยาก คนเรามันทุกข์มันยาก มนุษย์ สิ่งมีชีวิตมันต้องการอาหาร แม้แต่อากาศหายใจ อากาศหายใจมันต้องการเพื่อฟอกโลหิต เพื่อออกซิเจนเพื่อความดำรงชีพ

นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อสิ่งมีชีวิตต้องการอาหารของมัน นี่ชีวิตประจำวันของเราก็มีทุกข์มียากของเราใช่ไหม วันทั้งวันทุกข์ยากทั้งนั้นนะ ทำหน้าที่การงานเครียดไปหมด ถ้ามีสติสัมปชัญญะ มันยับยั้งความคิดอันนั้นได้ ถ้ามันเป็นผลตามความเป็นจริงนะ

มันไม่เป็นผลตามที่เราเสกสรรปั้นยกกัน “สติๆ” สติบ่าบอคอแตก สติบ่าบอคอแตก ขึ้นมา สติมันมีจางๆ ถ้าเป็นสติที่สัมผัสมา มีสติสัมปชัญญะพร้อม พร้อมขึ้นมาแล้วรู้เท่าทันอารมณ์ของตน

มันเหมือนมีสิ่งมีชีวิต สิ่งมีชีวิตเวลาปล่อยไปที่ไหนมันก็ดำรงชีวิตของมันไปได้ใช่ไหม จิตมันก็เป็นสิ่งมีชีวิตใช่ไหม ถ้ามีสติสัมปชัญญะก็สติสัมปชัญญะที่พร้อมที่เท่าทันความคิดของตน ไม่ใช่กดทับไว้

ถ้าเป็นสัมผัสมาสติ สติที่ดีงาม ถ้าประพฤติปฏิบัติธรรมประจำวันก็ได้ผ่อนคลายความทุกข์ๆ ขึ้นมาไง แต่ถ้าเอาจริงเอาจังขึ้นมา ครูบาอาจารย์ของเราท่านประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เวลา มันจริงจัง เวลาอ้าง ข้างกระดิกหู ฐูแลปลิ้น จะเอาเรียบง่าย จะเอาปัจจุบัน จะเหยียบฉวย จะตะครุบธรรมวินัย...ไม่มีทางหรรอก ก็เลสมันร้ายนัก

เวลาปีใหม่ ทุกคน ปีใหม่ผ่านมามีเดือนแล้ว ตอนปีใหม่สัญญากับตัวเองว่าจะทำอะไรบ้าง แล้วทำหรือยัง ตอนปีใหม่สัญญาว่าจะทำความดีๆ ทำหรือยัง

นี่ขนาดสัญญานะ สัญญาข้อตกลงนะ แล้วกิเลสมันปลิ้นปล้อนยิ่งกว่านี้ในใจของตเองจะเห็นมันได้อย่างไร เอ็งจะรู้ได้อย่างไร ทรงจำธรรมวินัยมาก็เอามาชี้ไม้ มีแต่ไม้ทั้งนั้น ไม่มีความจริงทั้งสิ้น ถ้ามีความจริงทั้งสิ้นขึ้นมา จิตมันสงบ เห็นใหม่ ที่เราไปวัดๆ กัน ไปวัดเพื่อไปวัดหัวใจของเราไป

วัดที่สวยงาม วัดที่เป็นวัดถุนั้นเรื่องหนึ่ง ข้อวัตรปฏิบัติขึ้นมาเป็นเรื่องหนึ่ง ศึกษาธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ปรุงแต่ง รูปแบบ เป็นเครื่องมือเป็นวิธีการเท่านั้น

ศึกษาพระพุทธศาสนา อ้อหืม! มหัทศจรย สูดยอด เท่าทันกิเลส...แต่ไม่ได้อะไรเป็นขึ้น เป็นอัน ไม่มีสิ่งใดเป็นขึ้นเป็นอันเลย

ถ้ามีสิ่งใดเป็นขึ้นเป็นอันขึ้นมา เห็นไหม ผู้ที่มาบวชเป็นพระเวลาสึกไปแล้ว เวลาระลึกถึง ว่าตอนเราลงเพศสมณะเราได้มีสติปัญญาอย่างไร มันยังซาบซึ้งนะ มันซาบซึ้งถึงความรู้สึกนึก คิดอันนั้น แต่มันก็ไม่ใช่คุณธรรม ไม่ใช่ประโยชน์ต่อเนื่องขึ้นมาจนถึงชีวิตในปัจจุบัน

แต่ถ้าเป็นปัจจุบันของเรา นี่ไง เวลาจะเอาจริงเอาจังขึ้นมา เห็นไหม คนไทยเหมือนกบ เป้ากอบัวๆ กอบัวมันมีความมหัทศจรยไง สายบัวก็แกงได้ ดอกบัวก็บูชาพระได้ สิ่งใดมันเป็น ประโยชน์ทั้งนั้นนะ

นี่กบเป้ากอบัว กอบัว กอบัวพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนานี้ยอดเยี่ยม เยี่ยมมากๆ แล้วให้มันเป็นความจริงๆ ในหัวใจ ความจริงในชาวพุทธเรา ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาของเราพยายามฟื้นฟูขึ้นมาให้มันเป็นคุณธรรมในหัวใจของเราขึ้นมา นี่มันจะเป็นความจริงขึ้นมา

ถ้าเป็นความจริงขึ้นมา อันนั้นมีคุณค่า คุณค่าอยู่ที่สังฆธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัม พุทธเจ้า แล้วเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมาให้เป็นความจริงในใจของเรา ถ้าเป็นความจริงของเรา นี่ มันมีคุณธรรมขึ้นมา

นี่ไง เวลาพระฝรั่งที่เขาจะแสวงหาครูบาอาจารย์ เขามาเมืองไทย มาเมืองไทยมีสำนัก ปฏิบัติฯ วิธีการฯ ไง วิธีการ สำนักนั้นเป็นอย่างนี้ สำนักนี้เป็นอย่างนั้น

แต่เวลาหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านบอก กรรมฐาน ๔๐ ห้อง

คำว่า “กรรมฐาน ๔๐ ห้อง” ครูบาอาจารย์ที่ท่านเป็นธรรมนะ คนที่เป็นธรรมเขารู้จักว่า จิตนี้มาจากไหน จิตนิสัยที่สร้างเวรสร้างกรรมมาแตกต่างกันหรือไม่

คูสิ นักกีฬา นักกีฬาทุกชนิดมันมีเทคนิค มันมีวิธีการ มีกลเกม โค้ชเวลาเขาให้เกม การ แก่เกมๆ มันต้องมีของมันทั้งนั้นนะ

นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อกรรมฐาน ๔๐ ห่อง การทำความสงบ ๔๐ วิธีการ มันมีคุณค่า มันมีคุณค่าสำหรับจิตนิสัยหัวใจของคนที่มีมันได้แย่ง คัดค้าน ไม่เห็นด้วย ที่มันอะลุ่มอล่วย ที่มันเป็นความจริง มันมีรอยแปด ถ้ารอยแปดขึ้นมา กรรมฐาน ๔๐ ห่อง

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นศาสดานะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ใช่ชี้เทอแบบพวกเราหรอก โง่เขลาเบาปัญญาแล้วบอกว่าของกูแน่ๆ มันจะแน่มาตรงไหน

ข้าวกินทุกวันนะ อะไรอร่อย กินอยู่อย่างนั้นซ้าๆ ซากๆ แล้วให้มันกินแล้วอร่อยทุกวันของมันจะเลอเลิศขนาดไหนถ้ามันมีมากขึ้นมามันไม่มีค่าเลย ของสิ่งใดที่มีค่า มันมีคุณค่าในตัวของมันเอง

นี่ก็เหมือนกัน ถ้ามันเป็นจริงๆ ขึ้นมา กรรมฐาน ๔๐ ห่อง การทำความสงบ ๔๐ วิธีการ เพื่อแผ่ไว้สังคมโลก เพื่อแผ่ไว้กับสัตว์โลก เพื่อแผ่ไว้กับหัวใจที่มันคัดค้าน หัวใจที่มันไม่ยอมรับหัวใจที่มันดีดิ่ง แต่มันก็มาทุกข์มายาก ใจคนดีคนดีคนพาลทุกข์ทั้งนั้น ทุกข์เป็นอริยสัจ ทุกข์เป็นความจริง

แต่หัวใจคนที่ดีงาม หัวใจคนที่มีอำนาจวาสนา แม้แต่เห็นสมณะ แม้แต่เห็นพระ “เฮ้ย! พระเขาอยู่กันอย่างไร เฮ้ย! ตั้งแต่บวชมาตั้งแต่หนุ่มจนแก่ บวชมาตั้งแต่เณร เขาบวชมาทำไมทำไมไม่ไปทำมาหากินเหมือนเรา เออ! เราจะรวยอยู่นะ ใจพระมันอยู่ได้อย่างไรนะ”

นี่ไง แม้แต่เห็นสมณะมันก็คิดได้ แม้แต่เห็นสมณะมันก็คิดแล้วนะ เฮ้ย! ชีวิตมีค่าอะไรที่เราบ้ากันอยู่นี้ เราแย่งชิงกันอยู่นี้ แย่งชิงเรื่องอะไร แล้วพระทำไมไม่มาชิงกับเราวะ พระทำไมอยู่ได้ของท่าน ท่านอยู่ได้ด้วยอาหารมือเดียว อยู่ด้วยความเป็นจริงของท่าน แล้วท่านมีความสุขมาจากไหน

ความสุข นี่ไง ความจริง ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไง เราไม่ทำความจริงให้มันเกิดขึ้นมาไง

เวลาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สุขอื่นใดเท่ากับจิตสงบไม่มี

สิ่งที่มีคุณค่า สิ่งที่เขาแสวงหากันทางโลกมันเป็นอาภิส มันต้องมีสิ่งตอบสนองแล้วมันถึงพอใจ ไม่มีสิ่งใดตอบสนองตัณหาของตนมันก็ไม่พอใจ นั่นสุขโดยอาภิส แม้แต่แก้วแหวนเงินทอง การประสบความสำเร็จต่างๆ นั้นนะเป็นอาภิสทั้งสิ้น มันต้องมีสิ่งตอบสนอง

แต่เวลาเราหายใจเข้านี่ก็พุท หายใจออกนี่ก็โธ หัวใจที่มีความสุขมันไม่มีสิ่งใดตอบสนองตัวมันเอง มันจะอิ่มเต็มในตัวของมันเอง สิ่งที่มีค่าเกิดในท้องแม่ สิ่งที่มีค่าเกิดในโอปปาติกะ จิตนี้มีค่าที่สุด

เวลาคนตาย จิตเคลื่อนออกจากร่างนี้ไป จิตนี้เคลื่อนออกจากร่างนี้ไป

ทางการแพทย์บอกว่าสิ้นชีวิต แต่ในทางธรรมๆ ไม่ใช่ เขาเปลี่ยนภพเปลี่ยนชาติ เวลาเคลื่อนออกจากร่างนี้ไป ถ้าเขามีเวรมีกรรม เขาเกิดเป็นสัมภเวสี จิตนั้นยังคงรูปแบบอยู่ที่เขา ต้องเสวยสถานะที่มันมีบุญและกรรมอันนั้นขับเคลื่อนไป

ถ้าเขามีบุญกุศลของเขา เขาไปเกิดเป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหมของเขา ถ้าเขามีบาปอกุศลเขาต้องเกิดนรกอเวจีของเขา ในนรกอเวจี ไฟนรกมันแผดเผา เผาอย่างไรก็ไม่ตาย เผาอย่างไรก็ไม่จบไม่สิ้น

เราโดนไฟเผาไหม้ โดนความร้อนหน้อยวิ่งไปหาหม้อ ทายาๆ เวลาอยู่นั้นนะผลของเวรของกรรม ไม่มีโอกาส ต้องทน ต้องฝืนทนอยู่อย่างนั้นจนสิ้นอายุขัยของเวรกรรมอันนั้น นี่ไง สิ่งที่เราช่วยภพเสวยชาติไป สิ่งที่เราออกจากร่างนี้ไป สิ่งที่มีคุณค่านี้ไง

แล้วมันเสวยภพเกิดมาเป็นเรา จากพ่อจากแม่ จากพ่อจากแม่ สายบุญสายกรรม แล้วเราก็สร้างเวรสร้างกรรมจากพ่อจากแม่ สร้างเวรสร้างกรรมกับสังคม สร้างเวรสร้างกรรมของเขาทั่วไป

แต่เวลามันทำคุณงามความดี ทำคุณงามความดีของเรา หายใจเข้านี่ก็พุท หายใจออกนี่ก็โธ พยายามอานาปานสติ หาหัวใจของตนให้เจอ

ถ้าหาหัวใจของตนเจอ เจอด้วยอะไร เจอด้วยสติด้วยปัญญาของตน ย้อนกลับเข้าไปสู่ใจของตน ถ้าจับใจของตนได้ นั้นไม่ต้องอาศัยสิ่งกระทบ ไม่ต้องอาศัยอาภิสใดๆทั้งสิ้น ไม่มีอาภิสใดๆทั้งสิ้น สัมมาสมาธิ

สมาธิ เวลาฝึกหัดปัญญาๆ นี่เวลาเขาปฏิบัติกัน เขาปฏิบัติกันอย่างนี้ เขาไม่ได้ปฏิบัติกัน ที่อารมณ์ คาดหวังคาดหวัง แล้วก็เป็น คาดหวังคาดหวัง แล้วก็ทำตามเลียนแบบเขา แล้วก็ เป็น เป็นอะไร เป็นเลียนแบบไป มันวิธีการทั้งสิ้น ไม่มีสิ่งใดเป็นขึ้นเป็นอัน

เวลาเป็นจริงเป็นปัจจุตัง เป็นสันทิฏฐิโก เราสู้ของเราด้วยความชัดเจน ด้วยความ ชัดเจนนะ คนที่ทำความสงบของใจได้จะเคารพพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์อย่างมหาดาล เพราะจิตที่สงบนั้น สัมมาสมาธินั้นคือพุทธะ

พุทธะมีอยู่ในทุกๆ คน พุทธะคือผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน พุทธะคือผู้รู้ คือความรู้สึกลึก แล้ว ความรู้สึกเรานี้มันเป็นอารมณ์ แล้วถ้าละเอียดจากอารมณ์นี้ รู้ที่เขาว่าลึกแต่ว่ารู้ รู้ที่เป็นตัวรู้ จริงๆ มันเป็นอย่างใด

ขนาดผู้รู้ สิ่งที่ถูกรู้ มันมีผู้รู้ มีพลังงานอยู่ แล้วอารมณ์ความรู้สึกคิดเรื่องอะไรละ สิ่งให้ ถูกรู้ ผู้รู้นั้นมันรู้ในอารมณ์ ทีนี้ไปแล้ว บั่นป่วนเลย ไปทั่วเลย ศีรษะธรรมะขององค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้ามา ใส่อ้อ! ยอดเยี่ยม เยี่ยมยอด

เยี่ยมยอดเอาไว้โฆษณาหากิน ไม่เยี่ยมยอดเข้าสู่พุทธะในใจของตน

หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ครูบาอาจารย์ของเราเคารพธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า เคารพสิ่งนั้นนะ มีค่าสิ่งนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากราบธรรมๆ กราบธรรมที่ใจนี้ได้สัมผัส ใจนี้ได้ตามความเป็นจริง

หลวงตาอ้าเลย ไม่มีสิ่งใดสัมผัสธรรมได้ เว้นไว้แต่หัวใจของสัตว์โลก

ไต่ดินสอเขียน ไต่สมุดบันทึก ไต่คอมพิวเตอร์ต่างๆ นั้นนะมันแก้ไขแล้วบิดเบือนได้ทั้งนั้น นะ แต่หัวใจที่เป็นจริงๆ มันบิดเบือนไม่ได้ มาตรฐานของคุณธรรม มาตรฐานของใจมันบิดเบือน ไม่ได้

แล้วถ้าบิดเบือนไม่ได้ เหมือนหมอลอย หมอนี่นะ เขาไม่ต้องการเข้าไปในสิ่งที่มีเชื้อโรค ติดเชื้อต่างๆ เขาจะหลีกเลี่ยงทันที

ใ้ฉันนักปฏิบัตินะ มันบ้าบอคอแตกไปอย่างนั้นนะ แล้วมันจะปฏิบัติได้อย่างไร มันพ้นจากรัตนตรัย มันอยู่นอกรัตนตรัย มันอยู่นอกพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มันอยู่นอก เห็นไหม

รัตนตรัยๆ ถ้ามันขาดจากรัตนตรัย ขาดจากความเป็นชาวพุทธ

ไปดูตามวัดสิ รูปเคารพบ้าบอคอแตก มันเป็นไปไม่ได้ เอ็งเป็นพระอยู่หรือ

นี่ไง นี่พูดถึงว่าสังคมโลกๆ ไซ้ใหม่ แต่ของเรา เราทำของเราขึ้นมา ฟังธรรมๆ เพื่อหัวใจของเรา ถ้าหัวใจของเรา พระพุทธศาสนายอดเยี่ยม ยอดเยี่ยมที่นี้

ฉะนั้นว่า ศึกษามาเป็นแนวทาง ศึกษาแล้วมาคิดว่า เราศึกษามาเรามีสิทธินะ สิทธิเสรีภาพ ทุกคนเกิดมามีสิทธิเท่ากัน เพราะทุกคนเกิดมามีหัวใจเหมือนกัน ถ้าหัวใจของเรา รัฐธรรมนูญมันคุ้มครองไม่คุ้มครอง เราเลิกกว่านั้นเยอะเยอะ เพราะอะไร เพราะของของเรามันอยู่กับเรา เพียงแต่เราจะใช้ชีวิตเราอย่าเป่อย่างไรก็ได้ เราจะใช้ชีวิตของเราให้มีคุณค่าขึ้นมาก็ได้ อยู่ที่มีการควบคุมและใช้ชีวิตของเราเอง

ถ้าเรามีสติปัญญาอย่างน้อยแค่ไหน เราจะทำคุณงามความดี เราจะทำคุณงามความดีของเราให้ใจมันได้สัมผัส แล้วเวลาใจมันได้สัมผัสขึ้นมา ก็เลสมันอยู่ในหัวใจมันปั่นป่วนไป “เราต่ำเราต้อย เราพลัด เราไม่มีค่าเท่าเขา”

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านไปเทียบค่ากับใคร ถ้าเทียบค่ากับเขา แสดงว่าเอ็งไม่มีค่า

มานะ ๙ เสมอเขาสำคัญตนว่าเสมอเขา ถ้าเอ็งยังเทียบกับใคร แต่ถ้าในใจเอ็งมีคุณธรรม เอ็งไม่เทียบกับใคร เอ็งจะกราบธรรมในใจอันนั้น ธรรมในใจอันนั้นจะประเสริฐสูงจะเลอเลิศ นี่พระพุทธศาสนา พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อยู่ในรัตนตรัย แก้วสารพัดนึกที่เราจะแสวงหา แล้วแสวงหาได้ขึ้นมาในใจของตนๆ นี่มีค่าที่นี้

ไม่ต้องบ้าบอคอแตก ตื่นบ้าบอคอแตกไปกับโลก หัวใจของเรา พระพุทธศาสนาสอนลงมาที่นี้ สอนเข้ามาในหัวใจของเรา แล้วหัวใจของเราจะเป็นพุทธะจริงถ้าเราทำได้จริง เราแสวงหาจริงให้สมกับความเป็นมนุษย์ ให้สมกับเป็นมนุษย์ที่มีสติมีปัญญา ไม่ให้ใครหลอก ไม่ให้ใครมาชักนำ ไม่ให้ใครมาปลิ้นปล้อน จะเอาความจริงกลางหัวใจของเราเนี่ย เอวัง